

חנה פנחסי על השיר "מי מרִים" מאת תמר דבדבני

שירה של דבדבני משוחח עם השיר 'כשופים' לדליה רביקוביץ' (דליה רביקוביץ, חורף קשה, תל-אביב, תשכ"ד, עמ' 45):

כישופים

היום אָני גְבֵעָה,
מָחָר אָני יָם.
כָּל יוֹם אָני תּוֹעָה
כְּבָאָר שֶׁל מְרִים,
כָּל יוֹם אָני בּוֹעָה
אוֹבֶדֶת בְּנִקְיָקִים.

בְּלִילָה חֲלַמְתִּי
סוּסִים אֲדַמִּים
סָגְלִים וְיִרְקִים,

לְבַקֵּר הַקְּשֵׁבֶתִי
פְּכָפוֹךְ עַד אֵין קֶץ,
קִשְׁקוּשׁ שֶׁל תַּכְּסִים,

היום אָני שְׁבֻלוֹל
מָחָר אָני עֶץ
רָם פְּתָמָר.

אֶתְמוֹל הֵייתִי כּוֹךְ
הַיּוֹם אָני צְדָפִית.
מָחָר אָני מָחָר

בעוד תמונת העולם שמציב שירה של רביקוביץ הוא של חוסר יציבות, והעדר עוגן. "היום אָני גְבֵעָה, / מָחָר אָני יָם." וההזדהות עם מרים התנ"כית בו היא מתוך חוסר אוריינטציה "כָּל יוֹם אָני תּוֹעָה / כְּבָאָר שֶׁל מְרִים" מציבה אמה שלום לרביקוביץ' אלטרנטיבה ומדגישה היבטים מעצימים של הבאר ואף מציעה אפשרות של הזדהות חיובית איתה.¹ "באר חפרוה רועים ורועות/ להשקות צמאי מדבר". השיר מתווכח גם טענת התנ"ך בשירה על הבאר: "בָּאָר חֲפְרוּהָ שָׂרִים, כְּרוּהָ נְדִיבֵי הָעָם"² המחאה ניכרת היטב בשיר: לא השרים ונדיבי העם חפרו את הבאר אלא הרועים והרועות במעשה אקטיבי ויעיל.

מבחינת אמה שלום ההאחזות בחיים היא גם במישור הנפשי: "באר חפרוה בָּלֵב בְּנֵי חוֹרִין/ בְּמַסַּע לְתַקוּהָ, לְחַיִּים", והיא נכונה גם לחייה שלה: "באר חפרוה יְדֵי אָדָם/מתחדשת בכל יום תמיד" משפט זה רומז על המעשה האנושי האוטונומי הבוחר לחפור באר וליטול את אחריות בניגוד לנס האלוהי המשתמע מהמקרא בפסוק קודם: "הוא הַבָּאָר, אֲשֶׁר אָמַר ה' לְמִיֶּשֶׁה, אֶסְפֶּה אֶת-הָעָם, וְאֶתְנָה לָהֶם מַיִם". הדגש על האנושי מובלט באמצעות האלוזיה לסיומה של ברכת יוצר אור שבתפילת שחרית: "המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית". הבאר היא המתחדשת על-ידי אדם. גם כאן מתנערת אמה שלום מהפאסיביות של רביקוביץ'. והיא נשלמת בסופו של השיר: "באר חפרוה-סיפרוה דורות/ זָכְרוֹן מִי-תְּמִיד, מִי-מְרִים". הביטוי מי-תמיד המחליף את

¹ על הבאר כסמל לאשה ולנשי ראי בספרו הקלאסי של יעקב נאכט, סמלי אשה, במקורותינו העתיקים, בספרותנו החדשה ובספרות העמים מחקרי תורה ואמונות, מנהגים ופולקלור, תל-אביב תשי"ט. עמ' מד'-מח'.

² במדבר, כא, יז.

אש-התמיד של המשכן. הכתיבה היא פן נוסף של חפירת הבאר. השיר מצטרף לסיפור הדורות על הבאר ועל מרים.

בשיר נשללות מטאפורות אחרות של מקורות מים: "לא בור מתמלא", "לא מעין נסתר", "לא נהר זורם" ו"לא ים סוער". כל מקורות המים הללו אינם רק תיאורי טבע, אלא מקומות אשר נקשרים לתרבות יהודית, ולעולמם של חז"ל.³ מכלל לאו, נשמע אם-כן ההן קרי, ההתמצאות של הדוברת בים התרבותי היהודי, והבחירה שלה את המודל המתאים לה מתוכו.

באופן כללי יותר אציין כי הדיאלוג שיוצר השיר עם אחת ממשוררות הנחשבות חיוני לדינונו המגדרי משום שהוא מציב את המסורת הנשית לצד המסורת הגברית מולה מעצבת אמא שלום את זהותה.

³ על הבור ראוי למשל: תלמוד בבלי ברכות ג ע"ב. וסיפורו של חוני המעגל: משנה, תענית פרק ג' משנה ח'. חציית ים סוף והמעין שהרווה את רשב"י ובנו במערה: בבלי שבת לג ע"ב.